

Μνήμων

Τόμ. 12 (1989)

ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΝΑΔΕΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΑΡΔΑ

doi: [10.12681/mnimon.426](https://doi.org/10.12681/mnimon.426)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΒΑΡΔΑ Χ. (1989). ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΝΑΔΕΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ. *Μνήμων*, 12, 217-224.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.426>

ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΝΑΔΕΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Ἡ Γεννάδειος βιβλιοθήκη, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ σπάνια καὶ πολύτιμη συλλογὴ βιβλίων ποὺ διαθέτει, ἔχει μιὰ ἐξίσου ἀξιόλογη συλλογὴ ἀρχείων, μικρότερη μὲν σὲ ὄγκο ἀλλὰ σημαντικὴ σὲ περιεχόμενο.

Ὅλα τὰ ἀρχεῖα ποὺ εἶναι κατατεθειμένα στὴ Γεννάδειο μέχρι σήμερα εἶναι ἀρχεῖα προσωπικά καὶ προέρχονται κυρίως ἀπὸ δωρεὰς ἰδιωτῶν καὶ κληρονόμων ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Ἡ βιβλιοθήκη δὲν διαθέτει συστηματικὰ χρήματα γιὰ ἀγορὰ κάποιων ἀρχείων. Τὸ ἔχει κάνει σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις στὶ παρελθόν, ἀλλὰ σήμερα ἔτσι ὅπως ἔχουν διαμορφωθεῖ οἱ τιμὲς στὴν ἀγορὰ τῶν βιβλίων καὶ χειρογράφων, οἱ δυνατότητες εἶναι περιορισμένες.

Ἡ κατοχὴ καὶ ὁ ἐμπλουτισμὸς ἀρχεῖων συλλογῶν προϋποθέτει καὶ τὴν κατάλληλη ὕλική στέγαση καὶ φύλαξή τους, καθὼς καὶ ἔμπειρο προσωπικὸ γιὰ τὴν τακτοποίησή τους. Ἐδῶ καὶ τρία χρόνια λειτουργεῖ τὸ τμῆμα ἀρχείων τῆς Γενναδεῖου σὲ εἰδικὰ διαρρυθμισμένους καὶ κατάλληλους χώρους (χωρητικότητα μεταλλικῶν ραφιών 400 μέτρα) μὲ προοπτικὴ γρήγορα ν' αὐξηθεῖ ὥστε ν' ἀνταποκρίνεται στὶς μελλοντικὲς ἀνάγκες.

Θὰ μπορούσαμε νὰ χωρίσουμε τὸ ἀρχεῖακὸ μας ὕλικὸ σὲ ἀρχεῖα λογοτεχνικά, μουσικά, ἀρχαιολογικά, ἱστορικά-πολιτικά καὶ συλλογὲς ἐπιστολῶν, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ἕνας εἰδολογικὸς διαχωρισμὸς δὲν βάζει προβλήματα.*

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

1) *Γιώργου Σεφέρη* (1900-1971), Βραβεῖο Νόμπελ 1963

Δωρεὰ Μαργῶς Σεφέρη, 1972.

Ὁλόκληρο τὸ προσωπικὸ ἀρχεῖο τοῦ ποιητῆ. Τὴν ταξινόμηση καὶ τὸν κατάλογο ἔκανε ὁ Θ. Φραγκόπουλος.

Τὸ ἀρχεῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ 168 ἀριθμημένους φακέλους, εἶναι χωρισμένο σὲ ἔντεκα ἐνότητες καὶ περιλαμβάνει: ντοκουμέντα, ἀποκόμματα ἐφημερίδων, ἀλληλογραφία οἰκογενειακῆ, ἀλληλογραφία μὲ ταχτικούς ἐπιστολογράφους, ἀλληλογραφία περιστασιακῆ, συγχαρητήρια γιὰ Νόμπελ, ἀλληλογραφία σχετικὴ μὲ τὸ θάνατό του, χειρόγραφα Γ. Σεφέρη, κείμενα τρίτων (φίλων καὶ γνωστῶν Γ.Σ.), δημόσια ὑπηρεσιακὰ ἔγγραφα καὶ μεταφράσεις ἔργων Γ.Σ.

2) *Ὀδυσσεά Ἐλύτη*, Βραβεῖο Νόμπελ 1979

Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ἐναπόθεσε τὸ ἀρχεῖο του στὴ Γεννάδειο τὸ 1976. Ἀπὸ τότε τὸ ἀρχεῖο εἶναι ἀνοικτὸ καὶ κατὰ καιροὺς ἐμπλουτίζεται.

Τὴν ταξινόμηση, ποὺ παρουσιάζει κάποια ἰδιομορφία (ἐπειδὴ τὸ ἀρχεῖο εἶναι ἀνοικτὸ) καὶ ἀποδελτίωση τοῦ ἀρχείου Ὁ. Ἐλύτη ἔκανε ἡ Φωτεινὴ Τασιοῦ.

Τὸ ἀρχεῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ 12 ἐνότητες: βιογραφικά, χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ (8

φάκελοι), άλληλογραφία (12 φάκελοι), βραβείο Νόμπελ, ποικίλα [φυλλάδια, κατάλογοι εκδοτικών οίκων, παιδικά σχέδια, αφίσες, προσκλήσεις, κοσμήματα κλπ.] (3 φάκελοι), εικαστικές δημιουργίες του 'Ο. 'Ελύτη [collage, σχέδια] (9 φάκελοι), φωτογραφίες (7 λευκώματα), δίσκοι, βιβλία με έργα και μεταφράσεις έργων, αποκόμματα περιοδικών και εφημερίδων (16 λευκώματα και 9 φάκελοι).

3) Δημήτρη Καπετανάκη (1912-1944)

Δωρεά John Lehman, 1977.

Την ταξινόμηση και τον κατάλογο έκανε η Σόφη Παπαγεωργίου.

Το άρχειο περιλαμβάνει τα χειρόγραφα-δοκίμια του φιλόσοφου-λογοτέχνη, ποικίλα χειρόγραφα, προσωπικά έγγραφα του Δ.Κ. (διαβατήριο, σημειωματάρια, κλπ.), άρθρα για τον Δ.Κ. και άλληλογραφία της περιόδου 1940-44 (περίπου 200 επιστολές, κυρίως του J. Lehman κ.ά.)

ΜΟΥΣΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

1) Δημήτρη Μητρόπουλου (1896-1960)

Δωρεά Καίτης Κατσογιάννη και James A. Dixon, 1963.

Η καταγραφή του άρχειου έγινε από την Σ. Παπαγεωργίου και έμένα.

Το άρχειο αποτελείται από μουσικές παρτιτούρες του Δ. Μητρόπουλου για έργα πιάνου, τραγούδια, μουσική δωματίου, όρχήστρα, όπερα κ.ά., άλληλογραφία 1933-37 (12 φάκελοι), τις επιστολές του Δ.Μ. προς την προσωπική του φίλη Κ. Κατσογιάννη που καλύπτουν την περίοδο 1920-60 (σύνολο 330 επιστολές), αποκόμματα εφημερίδων με συνεντεύξεις, παρουσιάσεις και μουσικές κριτικές για το έργο του Δ.Μ. 1920-60 (18 λευκώματα) και μουσικά προγράμματα μεγάλων συμφωνικών όρχηστρών, με τις οποίες συνεργάστηκε ο Δ.Μ. (Minneapolis symphony orchestra, 1937-49, Robin Hood Dell Review, 1945-48, Philharmonic symphony society of New York, 1948-58, Metropolitan Opera, 1955-56).

2) Άρχειο ρεμπέτικου τραγουδιού

Δωρεά ΉλΙΑ Πετρόπουλου, 1974.

Το άρχειο δεν έχει ταξινομηθεί.

Αποτελείται από μια πλουσιότατη συλλογή από χειρόγραφα μουσικές νότες και στίχους για 1250 κομμάτια ρεμπέτικων τραγουδιών, μεγάλο άρχειο φωτογραφιών από ρεμπέτες, τραγουδιστές κ.ά., άλληλογραφία του Ήλ. Πετρόπουλου με διάφορους ανθρώπους των γραμμάτων και τεχνών, τα πρωτότυπα σκίτσα και σχέδια του ΄Α. Φασιανού που χρησιμοποιήθηκαν στην όγκώδη και πολύτιμη άνθολογία των ρεμπέτικων (Ήλ. Πετρόπουλος, *Ρεμπέτικα Τραγούδια*, Αθήνα, Κέδρος, 1979) καθώς και μουσικά όργανα, δύο μπουζούκια, και ένα μπαγαλάμα.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

1) Άρχειο Έρρίκου Σλήμαν (1820-90)

Το άρχειο κατατέθηκε στη Γεννάδειο βιβλιοθήκη από την Ανδρομάχη Μελά και τον Άγαμέμνονα Σλήμαν το 1936. Το 1962 η Γεννάδειος αγόρασε το άρχειο από τους κληρονόμους του και το 1966 ένα συμπληρωματικό τμήμα του από τον Άλέξ.

Μετὰ ἡ ταξινόμηση καὶ ἀποδελτίωση τοῦ ἀρχείου Σλήμαν, ἡ ὁποία κράτησε περίπου τέσσερα χρόνια, ἐγινε ἀπὸ μένα.

Τὸ ἀρχεῖο περιλαμβάνει τὰ πολύτιμα ἡμερολόγια ταξιδιῶν καὶ ἀνασκαφῶν τοῦ Ἑ. Σλήμαν (18 τόμοι), τὴν ὀγκωδέστατη ἀλληλογραφία του — ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω ἐδῶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Ἑ. Σλήμαν στὴν περίοδο 1846-1889 ἀνέρχεται σὲ 35.000 ἔγγραφα — τὰ ἀντίγραφα τῶν δικῶν του ἐπιστολῶν (43 δεμένοι τόμοι), χειρόγραφα Ἑ. Σλήμαν, προσωπικὰ ἔγγραφα, οἰκονομικὰ-βιβλία λογαριασμῶν (38 τόμοι) τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμπορικῆς του δραστηριότητος στὴ Ρωσία, ἔγγραφα γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ Ἰλίου Μελάθρου κλπ., ἀποκόμματα ἐφημερίδων κ.ἄ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ-ΠΟΛΙΤΙΚΑ

1) Ἀρχεῖο Ἀλῆ Πασᾶ (1744-1822)

Δωρεὰ Δαμ. Κυριαζῆ, 1953.

Τὸ σημαντικὸ αὐτὸ ἀρχεῖο γιὰ τὴν ἱστορία καὶ οἰκονομία τῆς Ἡπείρου ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἀριθμεῖ ἕνα σύνολο 1500 ἐγγράφων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐπιστολὲς καὶ δημόσια (ἐκκλησιαστικὰ, κοινοτικὰ καὶ οἰκονομικὰ) ἔγγραφα.

Τὸ ἀρχεῖο στὴ σημερινή του μορφή δὲν εἶναι ἰδιαίτερα εὐχρηστο καὶ προσιτὸ στὸν ἐρευνητὴ. Στὴν οὐσία δὲν εἶναι ταξινομημένο καὶ τὰ προβλήματα ποῦ παρουσιάζει ἡ γραφή εἶναι πολλὰ. Τὴν ἐκδοσὴ τοῦ ἀρχείου Ἀλῆ Πασᾶ ἔχει ἀναλάβει τὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν μὲ τοὺς συνεργάτες του, Βασ. Παναγιωτόπουλο καὶ Παν. Μιχαηλάρη.

2) Ἀρχεῖο Γεωργίου Γενναδίου (1786-1854)

Στάλθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Γεννάδιο στὴ βιβλιοθήκη τὸ 1926.

Εἶναι τακτοποιημένο σὲ δέκα τρεῖς (13) ὑφασμάτινους φακέλους καὶ καταγραμμένο ἀπὸ τὸν γιό του.

Περιέχει ἐκπαιδευτικὰ καὶ ἄλλα χειρόγραφα τοῦ Γ. Γενναδίου (ἐλληνικὸ σχολεῖο Ὀδησοῦ, Βουκουρεστίου, Κεντρικὸ σχολεῖο Αἰγίνης, ἔφορος Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, γυμνασιάρχης πρῶτου γυμνασίου ἀρρένων στὴν Ἀθήνα), ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Παιδείας καὶ τὰ ἀπαντητικὰ τοῦ Γ. Γενναδίου, καθὼς καὶ τὴν ἰδιωτικὴ του ἀλληλογραφία.

3) Ἀρχεῖο Ἰωάννου Γενναδίου (1844-1932)

Τὰ «χαρτιά» τοῦ ἱδρυτῆ τῆς βιβλιοθήκης ἀποτελοῦνται ἀπὸ δέκα τέσσερις φακέλους ταξινομημένης ἀλφαβητικὰ ἀλληλογραφίας (μὲ διάφορους Ἕλληνας καὶ ξένους ἐπιστολογράφους) καὶ μιᾶς σειρᾶς ἐγγράφων ποῦ εἶναι χωρισμένα στὶς παρακάτω ἐνότητες: πολιτικὰ, ἐκκλησιαστικὰ, ἔδρα Κοραῆ στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου, ἀλύτρωτοι καὶ ἑλληνικὲς παροικίαις ἐξωτερικοῦ, ἰδρύματα-ὀργανώσεις, περίθαλψη θυμάτων πολέμου κ.ἄ.

4) Ἀρχεῖο Οἰκογένειας Δραγούμη

Ὀλόκληρο τὸ ἀρχεῖο καὶ μεγάλος ἀριθμὸς βιβλίων τῆς πολυἀριθμης οἰκογένειας Δραγούμη, δωρήθηκε ἀπὸ τὸν Φίλιππο Στ. Δραγούμη στὴ Γεννάδειο τὸ 1960.

Εἶναι ἕνα πλουσιότατο καὶ πολὺ σημαντικὸ ἀρχεῖο ὑλικὸ ποῦ ἀφορᾷ πρόσωπα ποῦ σημάδεψαν τὸ καθένα ξεχωριστὰ, μὰ ἐξίσου ἔντονα, τὴν πνευματικὴ καὶ πολι-

τική ζωή της χώρας ολόκληρο τον 19ο και 20ο αιώνα.

Περιλαμβάνει:

Κατάλοιπα Μάρκου Ἰ. Δραγούμη (1770-1854) [2 φάκελοι]

Ἄρχειο Νικολάου Μ. Δραγούμη (1809-1879) [18 φάκελοι]

Ἄρχειο Μάρκου Ν. Δραγούμη (1840-1909) [23 φάκελοι]

Ἄρχειο Στέφανου Ν. Δραγούμη (1842-1923)

Ἄρχειο Ἰωάννου Στ. Δραγούμη (1878-1920)

Ἄρχειο Φίλιππου Στ. Δραγούμη (1890-1980)

Περιλαμβάνει επίσης τὰ προσωπικά «χαρτιά» τῶν γυναικείων μελῶν τῆς οἰκογένειας: Εὐφροσύνης Νικ. Δραγούμη (3 φάκελοι), τῶν θυγατέρων της Ζωῆς (8 φάκελοι) καὶ Μαρίκας (17 φάκελοι), τῆς νύφης της Ἐλίζας Στ. Δραγούμη, ὅπως ἐπίσης τὴ συλλογὴ Gobineau.

Ἡ Βούλα Κόντη ἔχει ταξινομήσει καὶ συντάξει τὸ εὐρετήριο τῶν ἀρχείων ὄλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας ποὺ ἀναφέρθηκαν πρὶ πάνω ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Στέφανο, Ἰωάννα καὶ Φίλιππο Δραγούμη. Τὸ ἀρχεῖο τοῦ Στ.Ν.Δ. ἔχει ταξινομηθεῖ ἀπὸ ἐμένα, θὰ ἐπανέλθω ὅμως ἀναλυτικότερα στὸ ἀρχεῖο αὐτὸ πρὶ κάτω. Ἔτσι μένουν τὰ ἀρχεῖα τῶν δύο ἀδελφῶν (Ἰωάννα καὶ Φίλιππου) ποὺ πρέπει νὰ ταξινομηθοῦν.

5) Ἄρχειο Κ. Δ. Καραβίδα (1890-1973)

Δωρεὰ Ζωῆς Καλλιγᾶ, 1986.

Ἄρχειο Κ. Δ. Καραβίδης, ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας, ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα μὲ θέματα οἰκονομικά καὶ ἀγροτικοῦ κοινοτισμοῦ. Οἱ φάκελοι ποὺ βρίσκονται στὴ βιβλιοθήκη ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ ἐκθέσεις καὶ ὑπομνήματα γιὰ ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα.

6) Ἄρχειο Νικολάου Μαυρῆ (1899-1978)

Δωρεὰ κληρονόμων Μαυρῆ, 1988.

Ἡ πρὶ πρόσφατη καὶ ἴσως ἡ μεγαλύτερη σὲ ὄγκο δωρεὰ στὰ ἀρχεῖα μας. Ἔχει ἤδη περιέλθει (τὸ 1981) στὴ κατοχὴ τῆς Γενναδεῖου ἢ βιβλιοθήκης τοῦ Ν. Μαυρῆ. Τὸ μεγάλο αὐτὸ ἀρχεῖο βρίσκεται σήμερα σὲ 150 χαρτοκιβώτια καὶ 4 μεταλλικούς φοριαμούς καὶ περιμένει κάποιο ξεκαθάρισμα τῶν οἰκογενειακῶν ἐγγράφων, καθὼς καὶ τὴν μελλοντικὴ ταξινόμησή του. Φαίνεται ὅτι περιέχει πλούσιότατο ὕλικό γιὰ τὰ Δωδεκάνησα, ἐπίκεντρο ἐνδιαφέροντος τοῦ Ν. Μαυρῆ, ποὺ καθορίστηκε ἀπὸ τὴν καταγωγὴ του (Κάσο) καὶ τὸ διορισμὸ του ὡς πρῶτου πολιτικῆ Διοικητῆ Δωδεκανήσου (1948-51, 1954-56).

7) Ἄρχειο Κωνσταντίνου Μουσούρου (1807-1891)

Ἀγοράστηκε ἀπὸ τὸν Γ. Πατριαρχέα τὸ 1971-73.

Τὸ ἀρχεῖο τοῦ Κ. Μουσούρου, πρέσβη τῆς Τουρκίας στὴν Ἀθήνα καὶ γαμπροῦ τοῦ ἡγεμόνα τῆς Σάμου Στέφανου Βογορίδη, ἀποτελεῖται ἀπὸ 25 μεγάλους φακέλους (σύνολο ἐγγράφων 5.700) καὶ χωρίζεται στὶς παρακάτω ἐνότητες: διάφορα, δημόσια καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα, Σαμιακά, ἀλληλογραφία Κων. Μουσούρου-Στ. Βογορίδου, ἀλληλογραφία Παν. Βογορίδου-Κων. Μουσούρου, ἀχρονολόγητα, ποικίλα (σχέδια, φωτογραφίες).

Τὴν ταξινόμησι καὶ εὐρετηρίασι τοῦ ἀρχείου ἔκανε ἡ Εὐτυχία Λιάτα.

8) Ἀρχεῖο Παν. Πιπινέλη (1899-1972;)

Δωρεὰ χήρας Π. Πιπινέλη, 1974.

Ἐπὶ ἔχει μόνο μία ἀπλή καταγραφή τοῦ ἀρχείου, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔντεκα φακέλους-ντοσιέ μετὰ πολιτικὲς σημειώσεις, λόγους καὶ ἄρθρα τοῦ Π. Πιπινέλη.

9) Ἀρχεῖο Κωνστ. Σάθα (1847-1914)

Ἀγοράστηκε ἀπὸ τὸν Κ. Βλασσόπουλο τὸ 1969.

Τακτοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Λουκία Δρούλια, καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία ντοσιέ (σύνολο 70 ἔγγραφα) μετὰ οἰκογενειακὴ ἀλληλογραφία, ποικίλα καὶ φωτογραφίες μελῶν τῆς οἰκογενείας Σάθα.

10) Ἀρχεῖο οἰκογενείας Σκουζέ-Γρυπάρη

Δωρεὰ Μαριέτας καὶ Ἑλένης Γρυπάρη, 1962-63.

Τακτοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Λ. Δρούλια καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δικαιοπρακτικά, ἐμπορικὰ καὶ ναυτιλιακὰ ἔγγραφα τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου Σκουζέ (19ος αἰώνας), ποικίλα, ἔντυπα, μονόφυλλα, ἐφημερίδες (σύνολο 62 ἔγγραφα).

11) Ἀρχεῖο Στέφανου Σκουλούδη (1838-1928)

Δωρεὰ Γ. Ἀθηνογέννη, 1986.

Ἐπὶ ἔχει γίνεи μία πρόχειρη καταγραφή μετὰ βάση τὴν πολιτικὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Στ. Σκουλούδη.

Τὸ ὕλικὸν τοῦ ἀρχείου ἀναφέρεται σὲ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς (ἀπεσταλμένος τῆς κυβέρνησης στὴν Κωνσταντινούπολη — θέματα ἀλβανικά, Πατριαρχεῖο, στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Λονδίνου τὸ 1912-13) καὶ σὲ θέματα οἰκονομικά (συμβιβασμός-δάνεια) [σύνολο φακέλων-ντοσιέ περίπου 106]. Περιλαμβάνει πολλὰ ἔντυπα φυλλάδια (γιὰ Μακεδονία, Ἀλβανία, Κρήτη, οἰκονομικά θέματα) καὶ πληθῆρα ἐφημερίδων (20 φάκελοι μετὰ ἐφημερίδες καὶ 20 λευκώματα μετὰ ἀποκόμματα). Τὸ ἀρχεῖο Σκουλούδη ἐπικαλύπτει καὶ συμπληρώνει σὲ μερικὰ θέματα τὸ ἀρχεῖο Δραγοῦμη καὶ αὐτὸ γιὰτὸ οἱ δύο ἄνδρες ἔζησαν τὴν ἴδιαν ἐποχὴν καὶ συνεργάστηκαν πολιτικά.

12) Ἀρχεῖο Ἀθαν. Σουλιώτη-Νικολαΐδη (1878-1945)

Δωρεὰ Σοφίας Σουλιώτη, 1973.

Τὸ ἀρχεῖο δὲν ἔχει ταξινομηθεῖ καὶ δὲν εἶναι προσιτὸν στὴν ἔρευνα. Περιλαμβάνει χειρόγραφα ἔργα (λογοτεχνικά καὶ πολιτικά) τοῦ Σουλιώτη-Νικολαΐδη, ἀλληλογραφία, φωτογραφίες. Τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀθ. Σουλιώτη (ποὺ ἦταν ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ, φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ Ἰωάν. Δραγοῦμη) παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ Μακεδονικὸν ἀγῶνα (Ὁργάνωση Θεσσαλονίκης, Κωνσταντινουπόλεως) καὶ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους.

13) Ἀρχεῖο Ἐμμ. Ι. Τσουδεροῦ (1882-1956)

Δωρεὰ τοῦ ἴδιου, 1948-54.

Εἶναι ἓνα μέρος τοῦ ἀρχείου Τσουδεροῦ¹ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα ἑννέα φακέ-

1. Ἐνα ἄλλο μεγάλο κομμάτι βρίσκεται στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἓνα τρίτο εἶναι κατατεθειμένο στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ΓΑΚ).

λους-ντοσιέ με ύλικό που αναφέρεται ως επί το πλείστον στην εξωτερική και διεθνή πολιτική της Ελλάδας κατά τη διάρκεια του πολέμου 1941-45 (νησιά Αιγαίου, Δωδεκάνησα, Β. Ήπειρος- Αλβανία, Κύπρος, Βουλγαρία, Ιταλία, συμφωνίες Ελλάδας με Μ. Βρετανία και Αμερική) καθώς και στην Κρήτη (συγκεκριμένα στις επαναστατικές ενέργειες των Κρητών για ένωση με την Ελλάδα 1905-6 και στη μάχη της Κρήτης το 1941).

Στο αρχείο Τσουδερού υπάρχει επίσης μία πολύτιμη συλλογή του μυστικού αντιστασιακού τύπου στη διάρκεια της Κατοχής και του Έμφυλιου που κυκλοφορούσε στην Ελλάδα και στη Μέση Ανατολή.

14) *Αρχείο Ιωάννη Φραντζή* (διπλωματικό σῶμα)

Δωρεά Κ. Ψημμένου, 1985.

Το αρχείο βρίσκεται σε πέντε μεγάλα χαρτοκιβώτια και είναι άταξινόμητο.

Σε ένα ξεχωριστό δερμάτινο κουτί με χρυσομένα τὰ αρχικά του Κωνστ. Οικονόμου υπάρχει ένα κομμάτι της αλληλογραφίας του που αποτελείται από επιστολές κυρίως του Αλέξανδρου Στούρτζα, καθώς και του Ευσέβιου Πανᾶ πρὸς τὸν Κωνστ. Οικονόμο γιὰ τὴν περίοδο 1824-1855. Ἔχουν ἀποδελτιωθεῖ και ἀναφέρονται σὲ ποικίλα θέματα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Δὲν ἔχω διαπιστώσει ἀκόμη, πῶς και γιατί ἡ ἐνότητα αὐτὴ βρέθηκε στὸ ἀρχεῖο Φραντζή.

ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1) Βικέλας, Δημήτριος (1835-1908)

Ἐπιστολές τοῦ Δ. Βικέλα πρὸς τὴν κ. Nathaniel Johnston, 1897-98.

Δωρεά Ν. Johnston, 1970.

2) Συλλογή Θ. Βολίδη, ἀγορά 1956

Ποικίλα ἔγγραφα: σπαράγματα κωδίκων, ἔγγραφα 1740-1834, ἀντίγραφα ἐγγράφων ἀρχείου κοινότητας Λιθόρνου κ.ἄ.

3) Καζαντζής, Βασίλης

Ἐπιστολές διαφόρων λογοτεχνῶν πρὸς τὸν Β. Καζαντζή, καθώς και ἐπιστολές τοῦ Γ. Στρέιτ πρὸς τὴν οἰκογένεια Καζαντζή.

4) Καρατζᾶς, Ἰωάννης-Gentz, Fried. von

Δωρεά Ν. Johnston, 1951.

Ἀλληλογραφία τοῦ πρίγκηπα τῆς Βλαχίας Ἰωάννη Καρατζᾶ με τὸν Fr. von Gentz, 1816-1828.

5) Κοραῆς, Ἀδαμάντιος (1748-1833)

Αὐτόγραφες ἐπιστολές Ἀ. Κοραῆ πρὸς Μανουὴλ Πετροκόκκινο και Ἀντόνιο Πατεράκη, Γ. Σχινᾶ, Μανουὴλ Δούκα και Πέτρο Βλαστό (1774-1822). [Σύνολο 37 ἐπιστολές].

- 6) Νέγρης, Κωνσταντῖνος - Ὑψηλάντης, Δημήτριος
Δωρεὰ Φ. Μεσσηνέζη, 1979.
Δύο αὐτόγραφες ἐπιστολές τῶν Νέγρη καὶ Ὑψηλάντη (στὰ γαλλικά) πρὸς Benjamin Constant.
- 7) Πετροκόκκινος, Δημήτριος (1861-1941)
Δωρεὰ Παύλου Πετροκόκκινου, 1944.
Ἐπιστολές Ἰωάννη Ν. Μαυρογορδάτου, Πέτρου Βλαστοῦ καὶ Γιάννη Ψυχάρη πρὸς Δ. Πετροκόκκινο.
- 8) Hewett, Waterman Thomas (1846-1921)
Δωρεὰ Η. W. Hewett-Thayer, 1947.
Ἐπιστολές G. Constantine (1870-79) καὶ Βλ. Χρυσικόπουλου (1870-74) πρὸς τὸν Waterman Thomas Hewett.
- 9) Herbert-Rathkeal, Gabriel von
Συλλογὴ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν G. Herbert-Rathkeal (1849-64).
Ἀπὸ τῆ συλλογῆ Βολίδη.
- 10) Morier, David (1784-1877)
Δωρεὰ Alice Cunnack, 1962.
Αὐτόγραφες ἐπιστολές Δημ. Γ. Σχινᾶ καὶ Ἰωάννου Σχινᾶ, 1807-12.
- 11) Sutton, Dorothy
Δωρεὰ Alice Horace Schell, 1984.
Ἐπιστολές τῆς Dorothy Sutton πρὸς τὴν οἰκογένειά της κ.ἄ. ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴν Ἑλλάδα, 1920-26.

ΑΡΧΕΙΟ ΣΤΕΦΑΝΟΥ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ λίγο περισσότερο στὸ ἀρχεῖο τοῦ Στ. Ν. Δ., ἐπειδὴ πλησιάζει τὸ τέλος ἢ ταξινόμησή του καὶ φαντάζομαι ὅτι σύντομα θὰ εἶναι διαθέσιμο στοὺς ἐρευνητές. Ξέρω ἐπίσης ὅτι εἶναι ἓνα ἀρχεῖο ποὺ ἐνδιαφέρει πολλοὺς ἐρευνητές γιατί καλύπτει μιὰ σημαντικὴ καὶ καθοριστικὴ περίοδο στὴν πορεία τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους.

Εἶχα πραγματικὰ τὴν τύχη νὰ ἀσχοληθῶ μὲ αὐτὸ τὸ καταπληκτικὸ ἀρχεῖο, ἓνα ἀρχεῖο στὸ ὁποῖο φαντάζομαι κάθε ἱστορικὸς τοῦ 19ου καὶ 20ου αἰῶνα θὰ ὄνειρευότανε νὰ δουλέψει.

Ὁ ὄγκος καὶ ἡ διάρθρωση τοῦ ἀρχείου καθόρισαν τὸ εἶδος τοῦ εὔρετηρίου ποὺ ετοίμασα. Εἶναι μιὰ ἀρκετὰ ἀναλυτικὴ περιγραφὴ περιεχομένων (ὄχι βέβαια ἔγγραφο πρὸς ἔγγραφο) σὲ ἐπίπεδο φακέλου, ὑποφακέλου, ἐνότητων μέσα στὸν ὑποφάκελο, ἀλλὰ καὶ πολὺ συχνὰ μεμονωμένων ἐγγράφων. Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 233 σελίδες καὶ ἐλπίζω νὰ φανεῖ χρήσιμος ὁδηγὸς γιὰ τὴν ἀποκάλυψη αὐτοῦ τοῦ «θησαυροῦ».

Ὁ Στ. Ν. Δ. γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1842 καὶ πέθανε στὴ Κηφισιά τὸ 1923. Σπούδασε νομικὰ στὸ Παρίσι, ἐργάστηκε σὰν δικαστικὸς καὶ κατόπιν πολιτεύθηκε (στὴν ἀρχὴ μὲ τὸ τρικουπικὸ κόμμα) καὶ ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος στὴν πολιτικὴ καὶ δημόσια ζωὴ τοῦ τόπου γιὰ πάνω ἀπὸ 40 χρόνια. Ἡ σοβαρότητα, τὸ θάρρος τῆς γνώμης του, οἱ γνώσεις του καὶ ὁ πατριωτισμὸς του σημάδεψαν τὴν πολιτικὴ του σταδιοδρομίαν ὡς δημόσιον πρόσωπον.

Τὸ ἀρχεῖο Στ. Ν.Δ. εἶναι πλούσιο καὶ σὲ ἀρχειακὸ ὕλικὸ καὶ σὲ θεματογραφία. Εἶναι χωρισμένο στὶς ἐξῆς μεγάλες ἐνότητες:

- 1) Σπουδές-Δικαστικὴ ὑπηρεσία
- 2) Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν καὶ προσωρινὴ διεύθυνση ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν (1886-90, 1892-93)
- 3) Πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν (1910)
- 4) Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης καὶ Μακεδονίας (1912-13)
- 5) Ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν (κυβερνήσεις Ζαΐμη καὶ Σκουλούδη) 1915
- 6) Βουλευτὴς (βουλευτὴς Μεγαρίδος ἀπὸ τὸ 1879 ἕως τὸ 1895, βουλευτὴς Ἀττικῆς ἀπὸ τὸ 1889 ἕως τὸ 1910 καὶ βουλευτὴς Θεσσαλονίκης τὸ 1915 καὶ 1920)
- 7) Μακεδονικά-Μακεδονικὸς ἀγῶνας (ἐπανάσταση τοῦ 1878, κίνημα τοῦ 1896 καὶ βέβαια ὁ Μακεδονικὸς ἀγῶνας 1903-8)
- 8) Πόλεμοι, Βαλκανικοὶ-Εὐρωπαϊκός (περίοδος ἐθνικοῦ διχασμοῦ)
- 9) Ἐπιτροπές-Κληροδοτήματα (ἐπιτροπὴ Ὀλυμπίων, Ζάππειος, Πάγκειος)
- 10) Φιλολογικά-Ἀρχαιολογικά
- 11) Προσωπικά

Περιλαμβάνει ἓνα σύνολο 270 περίπου φακέλων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 50 φάκελοι ἀναφέρονται στὴν περίοδο ποὺ ὁ Στ.Ν.Δ. ἦταν ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς κυβέρνησης Τρικούπη, ἄλλοι 58 φάκελοι στὰ βουλευτικά του ἐνδιαφέροντα, 33 φάκελοι στὴ Γενικὴ Διοίκηση Κρήτης καὶ Μακεδονίας, 28 στὴν Πρωθυπουργία του καὶ ἄλλοι τόσοι στὰ Μακεδονικά, 15 φάκελοι στὶς Ἐπιτροπές στὶς ὁποῖες ἦταν μέλος, 11 φάκελοι στὸ ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν καὶ 10 στὶς Φιλολογικὰ-Ἀρχαιολογικὰ ἐνασχολήσεις του.

Τὰ μεγάλα ἐξωτερικὰ θέματα, ὅπως τὸ Βουλγαρικὸ ζήτημα (οἱ συνέπειες τῆς προσάρτησης τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας), τὸ Ρουμανικὸ (ἡ ἑλληνορουμανικὴ διαφορὰ — με ἀφορμὴ τὴ δίκη Ζάππα καὶ τὸ θέμα τῶν Κουτσόβλαχων), τὰ Ἑλληνοτουρκικά, τὸ Ἀλβανικὸ καὶ Ἡπειρωτικὸ, τὸ Κρητικὸ ζήτημα (αὐτονομία καὶ ἔνωση Κρήτης), τὸ Μακεδονικὸ, συναντιῶνται σὲ ὅλες τους τὶς πτυχὲς στὸ ἀρχεῖο διαχρονικά, με συνέχεια καὶ μεγάλη πληρότητα στοιχείων. Γιὰ κάθε ξεχωριστὸ θέμα καὶ κάθε ὑπόθεση ὑπάρχει σχεδὸν πάντα μία ὀλοκληρωμένη ἄποψη-εἰκόνα, ποὺ στοιχειοθετεῖται συνήθως ἀπὸ τὰ ἀντίγραφα τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, τὴν ἀλληλογραφία (ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος), ἰδιόχειρες σημειώσεις τοῦ Στ.Ν.Δ., ἔντυπα καὶ ἐφημερίδες.

Μεγάλῃ θέσῃ κατέχουν ἐπίσης στὸ ἀρχεῖο Δραγούμη τὰ οἰκονομικά θέματα (φορολογικὰ νομοσχέδια, δημόσια δάνεια, νομισματικὰ θέματα) καὶ σὲ ἄμεση συνάρτηση με αὐτά, ἡ διανομὴ γαιῶν στὴ Θεσσαλία (Θεσσαλικά) καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων.

Ἡ ὑπόθεση Ζάππα (σχέσεις Ἑλλάδας-Ρουμανίας), ἡ ἐπιτροπὴ Ὀλυμπίων καὶ ἡ Ζάππειος ἐπιτροπὴ συνθέτουν ἐπίσης ἓνα μεγάλο μέρος τῶν ἐνδιαφερόντων καὶ ἀσχολιῶν τοῦ Στ.Ν.Δ.

Πρέπει τέλος νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἐργογραφία τοῦ Στ.Ν.Δ. εἶναι πλουσιότατη. Ἔχει γράψει καὶ ἀγορεύσει γιὰ ὅλα σχεδὸν τὰ θέματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσαν, ἀπὸ ἄρθρα σὲ ἐφημερίδες μέχρι φυλλάδια καὶ ὀλοκληρωμένες μελέτες.

Τὶς πολιτικὲς δημοσιεύσεις συμπληρώνουν οἱ φιλολογικὲς του μελέτες (εἶναι γνωστὸ τὸ βιβλίον του *Χρονικῶν Μορέως τοπωνυμικά-τοπογραφικά-ἱστορικά* (1921) καὶ οἱ ἀρχαιολογικὲς (προσανατολισμένες στὴν ἐπιγραφικὴ).

Ὅλες οἱ μελέτες τοῦ Στ.Ν.Δ. εἶναι ἐνταγμένες λημματικὰ στὸ ἀρχεῖο του.